

รากฐานทางสังคมวิทยา คือกลไกการพัฒนาประเทศ

□ สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร

เมื่อเอ่ยถึงสังคมวิทยา ดูเหมือนว่าจะเป็นการเข้าใจผิดในดวงของนักวิชาการเท่านั้น แต่คนทั่วไปมักจะเข้าใจไขว้เขว หรือไม่ถูกต้องเท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะสังคมวิทยาเป็นศาสตร์ที่เพิ่งรู้จักแพร่หลายในราวศตวรรษที่ 20 นอง หงๆ ทมอดดอันยาวนาน ตั้งแต่เริ่มอารยธรรมของมนุษย์ เพราะเป็นเรื่องของสังคมมนุษย์โดยตรง ทั้งในแง่สวัสดิการของสังคมและการปฏิรูปสังคม จนกระทั่ง Auguste Comte ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ให้กำเนิดและบัญญัติศัพท์คำว่า Sociology (สังคมวิทยา) ขึ้นเป็นคนแรก ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมในขณะนั้น

โดยแกนแท้และข้ออ้างโดยชอบธรรมสังคมวิทยา มีส่วนมองปัญหาการพัฒนาประเทศในแง่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม เพราะการพัฒนาที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงทุกๆ ส่วน ของโครงสร้าง เช่นในด้านความรับผิดชอบของสมาชิกของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และแบบแผนการดำเนินชีวิต เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของสังคมจึงเป็นส่วนสนับสนุนการพัฒนาที่แท้จริง

ถ้าพิจารณาในเรื่องการพัฒนาประเทศ ในความรู้สึกของคนทั่วไป มักคิดว่าคือการพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวคือการทำให้ประเทศชาติ มีระบบเศรษฐกิจที่ทันสมัย มีโรงงานอุตสาหกรรม และความเจริญทางวัตถุต่างๆ การ

พัฒนาทางสังคมและการเมือง ก็มีจุดหมายอยู่ที่การสร้างสังคมสมัยใหม่ และวางอยู่บนหลักการเสรีประชาธิปไตย เช่นความเสมอภาค ความยุติธรรมและสิทธิเสรีภาพในสังคมสมัยใหม่ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนกำหนดคตวบุคคลที่จะเข้าเป็นรัฐบาล และประชาชนมีอำนาจบริบูรณ์ ในการรักษามลประโยชน์ของคนได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะโอกาสที่จะเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ ในกรณีที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของคนผู้ค้ำเนิงงานยุคเดิม ซึ่งการพัฒนาทั้งสามประการ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองจะต้องเป็นไปอย่างพร้อมๆ กัน ส่วนใดส่วนหนึ่งหยุดชะงักไม่ได้ แต่การพัฒนาดังกล่าวนี้อาจเป็นอุดมคติหรือเป้าประสงค์มากกว่าความเป็นจริง การที่จะบรรลุสู่

เข้าประสงค์ดังกล่าวได้นั้น จะเป็นไปไม่ได้โดยเด็ดขาด หากสมาชิกของสังคมของชาติไทย ไม่สามารถจะเข้าใจ ปัญหาที่ซับซ้อนและเป็นพลวัต (Dynamics) ของสังคมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนาสังคมที่ขาดรากฐานทางสังคมวิทยา อันเป็นปฐมบทแห่งการวางแผนการพัฒนาประเทศ

ปัญหาพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ มักจะปรากฏ ในรูปของการพยายามหาระบบการเมืองที่มั่นคง เพื่อเป็นแม่บทและบีกแผ่นในการปกครองประเทศ แต่เพราะขาดความรู้ในระบบสังคม เช่นการจัตระเบียบสังคม การจัดกลุ่มคน สัมพันธภาพระหว่างกลุ่ม ความเชื่อ ความรู้ ทักษะคติ และแบบแผนการดำเนินชีวิต จึงทำให้เกิดการขัดแย้งกันเสมอ ตัวอย่างเช่นการเลือกตั้งผู้ที่ไม่มีความสามารถเข้าไปเป็นผู้แทน การถือระบบศักดินา ระบบผู้ปกครองที่เป็นนายประชาชน และความพินอบพิเทาของข้าราชการผู้อยู่ใต้อำนาจกับปัญหาของผู้บังคับบัญชา

สังคมวิทยามีส่วนมากที่จะเน้นให้ผู้วางแผนพัฒนาประเทศ ได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งในรูปแบบต่างๆ ของสังคม เช่นการแบ่งช่วงชั้น การรวมกลุ่ม และการเลื่อนชั้นทางสังคม โดยให้ใช้หลักวิทยาศาสตร์ หลังแห่งเหตุผล (Rationality) ย้ำในสิทธิเสรีภาพและอิสรภาพส่วนตัว ในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่ส่งเสริมให้เชื่องมงาย และพยายามล้มล้างกระบวนการหรือเงื่อนไขผูกมัด อันมีผลกระทบกระเทือนต่อสังคม ฯลฯ การศึกษาในสังคมวิทยา จึงมีผลให้คนเข้าใจ ในความแตกต่างระหว่างสังคมสมัยเก่ากับสังคมสมัยใหม่ดีขึ้น เข้าใจลักษณะโครงสร้าง

สร้างและสถาบันต่างๆ ของสังคมสมัยใหม่ เข้าใจความหมายและความสำคัญสมัยใหม่ของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสังคม อันเป็นการเรียกกันโดยทั่วไปว่า "เป็นมรดกสังคม" เช่นการเรียกร้องสิทธิ การเดินขบวน ไม่ใช่ของแปลกและของใหม่ถึงแม้บางครั้งนักสังคมวิทยาจะวิเคราะห์ผิดพลาด ก็ย่อมมีส่วน ที่ทำให้การศึกษาของคนรุ่นหลังได้กว้างขวางขึ้น

นักสังคมวิทยาเปรียบเทียบบรรูปแบบของสังคมต่างๆ เพื่อจะหาแนวทางว่าอุปสรรคอันใดทางสังคมวิทยาที่มีส่วนสะกิดกันมิให้สังคมนั้นๆ พัฒนาได้อย่างเต็มที่ และปัจจัยอันใดที่ส่งเสริมให้บางสังคมพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว เช่นทำไมจีนและอินเดียจึงไม่มีสังคมสมัยใหม่ (สังคมอุตสาหกรรม) ที่เกิดขึ้นก่อนประเทศทางตะวันตก ทั้งๆ ที่จีนและอินเดียเป็นประเทศที่มีอารยธรรมมานานแล้ว การศึกษาเปรียบเทียบของนักสังคมวิทยา ที่พยายามจะอ้างให้เห็นนั้นได้แก่

1. ในสังคมอินเดียมีจุดตั้งอยู่ประการหนึ่ง ที่มีลักษณะโครงสร้างทางสังคม ถูกกำหนดมาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแต่ประการใด ผู้มีอำนาจทางสังคม จะต้องดำรงรักษาการจัตระเบียบของสังคมอยู่ตลอดไป เช่น ระบบวรรณะในอินเดีย ผู้มีอำนาจได้แก่พวกวรรณะพราหมณ์ กฎของกรรมในศาสนาฮินดูถูกตีความไปในทางให้คนยอมรับทุกอย่างของตน ทั้งแต่เกิดมา เช่น แต่งงานระหว่างวรรณะกันไม่ได้ เป็นต้น นอกจากนี้ระบบคุณค่าทางสังคม ย้ำให้สังคมหาความสุขในชาติหน้า ทำบุญเพื่อชาติหน้า แสวงหาลัทธิต่างๆ นิยม

นั้บ่าเพ็ญพรตตามกันไม่ ไม่ส่งเสริมให้คนทำงาน ริเริ่ม
กันกว่าประกอบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ดังนั้นโอกาสจะเป็น
สังคมอุตสาหกรรมจึงเป็น ไ้ยาก

2. ในสังคมจีนก็เช่นเดียวกัน สังคมจีนที่มีอำนาจ
สูงได้แก่พวกขุนนาง (Mandarin) ซึ่งส่วนใหญ่เป็น
เจ้าของที่ดิน (Landed Gentry) ระบบคุณค่าเหล่านี้ได้
รับความเชื่อถือจากขงจื้อ โดยเฉพาะส่วนที่ให้ความสำคัญ
ที่ให้แก่ครอบครัว และการปฏิบัติตามระเบียบประเพณี
ที่มีมาแต่ในอดีต พวกขุนนางและเจ้าของที่ดินมักจะได้
รับการยกย่อง มีเกียรติ และอำนาจสูงในสังคมตามแบบ
ฉบับ จึงทำให้ขาดความริเริ่มในการค้นคิดประกอบการ
ผลิตแบบสมัยใหม่ พวกขุนนางและเจ้าของที่ดินไม่สาม
สามารถจะอยู่ในฐานะนี้ได้ เพราะอุดมคติเขาอยู่ที่การใช้ชีวิต
ตามประเพณีที่มาจากโบราณ มีรสนิยมในขนบธรรมเนียม
ประเพณี สถาปัตยกรรมสร้างสังคมเช่นนี้ก็ไม่สามารถจะนำ
ไปสู่การพัฒนาประเทศได้ หากไม่มีการเปลี่ยนแปลง
โครงสร้างสังคมเสียใหม่

ผิดกับโครงสร้างของสังคมญี่ปุ่น ที่มีความสำเร็จ
ในการพัฒนาประเทศ เพราะญี่ปุ่นมีการจัดระเบียบทาง
สังคมแบบยุโรปตะวันตก โดยจัดระเบียบกลุ่มคนให้มี
สถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกัน เช่นคนที่เกิดมาเป็น
ชาวนา ก็ยอมรับฐานะทางสังคมของตัวเอง ทำให้เกิด
ความระสรวลในการปกครอง คนชั้นต่ำไม่เรียกร้องสิทธิ
มากเกินไป การเขยิบฐานะต้องใช้ความสามารถบุกเบิก
อาชีพของตนเอง คนที่เป็นพ่อค้าก็พยายามขวนขวายหา
วิธีการค้าของตนเอง พ่อค้าไม่คิดจะเป็นขุนนาง ซึ่งแตก
ต่างกับสังคมจีน ชาวนาเป็นจอทรวงน ใต้ ต้องสอบเป็น
ขุนนางจึงไม่กำหนดให้คนคิดค้นในวิชาชีพตัวเอง นอก
จากนี้สังคมญี่ปุ่นยังการเคารพเชื่อฟัง และเคารพต่อผู้
บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ซึ่งถือว่าสังคมสำคัญกว่า

ครอบครัว ย้ำการทำงานร่วมกัน ให้เคารพต่อจักรพรรดิ
ย้ำการทำงานเป็นระเบียบวินัย หน้าที่และความไม่ฟุ่มเฟือย
จึงทำให้ญี่ปุ่นมีโอกาส ที่กลายเป็นประเทศที่พัฒนาไปสู่สัง
คมสมัยใหม่ไ้ง่าย

ในสังคมตะวันตกมีระบบคุณค่าและขนบธรรมเนียม
ประเพณี ที่ย้ำความสนใจในชีวิตความเป็นอยู่ในโลกนี้
และนำไปสู่การศึกษาในทางวิทยาศาสตร์ และการเอาชนะ
ธรรมชาติ ศาสนาถูกตีความไปในทางสอนให้คนรับผิด
ชอบตัวเอง และมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต การ
เกรงกลัวต่อพระเจ้า (กลัวบาป) มีส่วนทำให้คนดำเนิน
ชีวิตอย่างถูกต้อง ทำงานหนัก ไม่ยอมปล่อยตนให้หลง
ไหลในความฟุ่มเฟือย การกระหมึกกระหม่อม เพื่อให้ถูก
ต้องตามความประสงค์ของพระเจ้า กลายมาเป็นหลักการ
สำคัญของศาสนาโปรเตสแตนต์บางนิกาย เป็นต้น จึงทำ
ให้สังคมทางตะวันตกพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ระบบสังคม
ใหม่จึงลงรากฐานทางตะวันตก และเป็นที่ยอมรับของประ
ชาชน

ในการพิจารณาสังคมไทย หากจะพูดโดยปราศจาก
การอคติแล้วโดยทั่วไปคนส่วนใหญ่ยังมีวิถีชีวิตแบบอย่าง
แบบดั้งเดิม มีการถือโชกลางหรือเชือกวง เชื่อเคราะห์
กรรมรอความหวังจากห่วยเบอร์ ซึ่งรัฐบาลมอมเมาประ
ชาชน ทำให้ประชาชนไม่สนใจต่อการทำงานหนัก รอ
ความหวังจากความร่ำรวยจากโชกลาง ประกอบกับการ
หลงงมงายในความเชื่อแก่ภูตผีปีศาจ และตีความศาสนา
ในแง่ความรับผิดชอบในโลกหน้า จึงทำให้คนในชนบท
ผูกพันกับการสร้างตัวเองในโลกหน้า ไม่รู้จักช่วยตัวเอง
ในชาตินี้ และคนในเมืองก็มีความวุ่นวายทางสังคม แบบ
ตัวใครตัวมัน ไม่มีความสัมพันธ์ทางกลุ่ม จึงตกอยู่ใน
สภาพล้มเหลว ฟังใครไม่ได้

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปให้เห็นประเด็นต่างๆ ได้ว่า การพัฒนาประเทศนั้นจะต้องเป็นไปพร้อมกันทั้ง 3 ประการ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แต่การพัฒนาสังคม หรือการเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมทุกๆ ส่วน นับว่าเป็นบทบาทอย่างยิ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจจะหมายถึง การเปลี่ยนแปลงคุณค่า ขนบธรรมเนียมประเพณี นิสัยใจคอแบบอย่างการดำเนินชีวิต และความเชื่อของประชาชน รวมทั้งสัมพันธภาพ สถานภาพ บทบาท และคุลย์อำนาจระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม ดังเช่น การเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์ของประเทศ เมื่อวันที่ 14-15 ตุลาคม 2517 นั้น เป็นส่วนหนึ่งทางรากฐานของทางสังคมวิทยาทั้งสิ้น ซึ่งผู้วางนโยบายพัฒนาประเทศ ไม่ควรมองข้ามหลักสำคัญอันนี้เสีย.

● ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก

1. ประชาธิปไตยกับสังคมไทย
ของ ดร. กมล สมวิเชียร
2. สังคมวิทยา ของ สุพักตรา สุภาพ
3. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมมนุษย์
ของ ยุทธ ศักดิ์เกษม
4. สังคมวิทยาวิทยาเปรียบเทียบ
ของ ประเสริฐ เข้มกลิ่นพึง

(ต่อจากหน้า 28)

การปฏิรูปการศึกษา

มาแล้ว โดยพระพุทธเจ้าหลวง เป็นบ้านภาคศึกษา ซึ่งอยู่ในเมืองไทย แต่บ้านนั้นเป็นบ้านซึ่งก่อนข้างจะเป็นตะวันตก เพื่อจะให้ชาวตะวันตกเห็นว่าเรามีค้ำค่าด้วยเรามีได้นอนกับดินกินกับทราย ต่อมาอีก 100 ปี ก็มีลูกมากเข้า ก็มีการต่อเติมบ้านออกไป แบบอังกฤษบ้าง อเมริกันบ้าง เมื่อมีรูรั่วก็ปะรูรั่ว เมื่อเราเห็นว่าบ้านหลังนี้อยู่ต่อไปไม่รอด เราก็พยายามสร้างบ้านใหม่ โดยช่วยกันสร้างไม่ใช่สร้างด้วยคนเพียงคนเดียว เพราะเราปกครองทางระบอบประชาธิปไตย ต้องฟังเสียงส่วนใหญ่ ว่าเขาจะเอาอย่างไร ฝ่ายขวาจักบอกให้ผมเผาบ้านเก่าสร้างใหม่ ผมบอกว่าถ้าทำเช่นนั้นมันเป็นการปฏิวัติ ไม่ใช่ปฏิรูป ผมคิดว่าเราไม่ควรระเหว เราคว่ำจีนไหนที่อยู่เก็บเอาไว้ จีนไหนไม่ดีก็เผาทิ้งเสีย ผมเขียนแปลนไป พยายามให้ช่วยกันดูบ้านหลังนี้ว่าดีไม่ดีกว่าไหน นี่แหละที่ผมกำลังเปรียบเทียบการศึกษาที่กำลังจะทำ

ผมขอสรุปสั้นๆ ว่า แนวการปฏิรูป เราอยากให้การศึกษามีส่วนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง มีส่วนสอดคล้องกับสภาพสังคม ให้นักกลมีส่วนร่วมให้เห็นสภาพความเป็นจริงในสังคม มีส่วนร่วมกับปัญหา ไม่ใช่หนีความเป็นจริง โดยพยายามที่จะลดปัญหา โดยพยายามที่จะเป็นกนเก็ของสังคม เพื่อจะได้ช่วยปรับปรุงชีวิตและสังคมไทยให้ดีกว่าขึ้น □